

PlanS ja julkaisuarkistot

-Näkökulma Turun yliopistosta

Mikko Pennanen

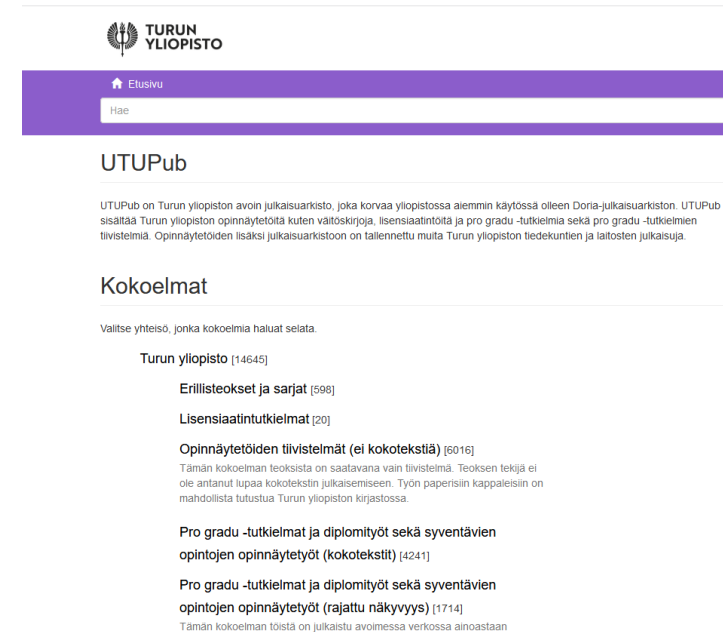
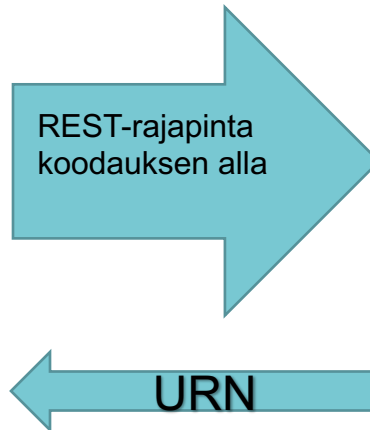
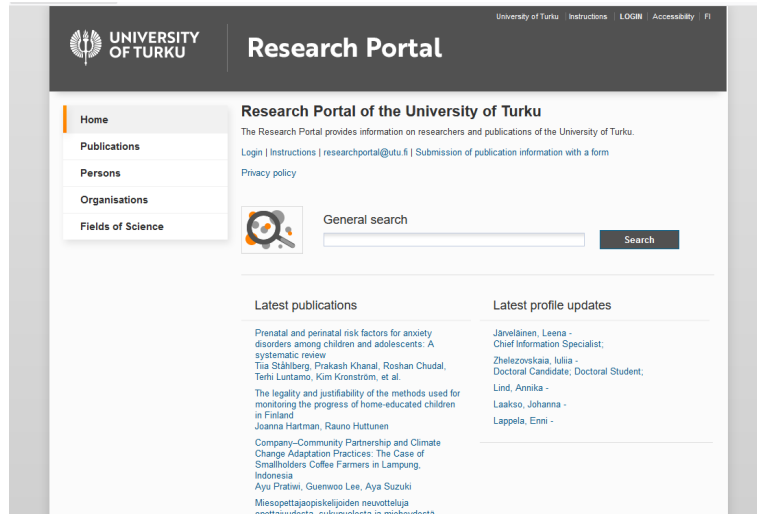
Turun yliopiston kirjasto

20.11.2020.

TURUN
YLIOPISTO

UTUCRIS | UTUPub: tällä hetkellä Turun yliopistolla 2 arkistoa

CRIS-järjestelmä (Converis)
Yliopiston tutkijoiden julkaisut
(kuten tutkimusartikkelit, tehdään rinnakkaistallenteet Converikseen).
Asiakaskäyttöliittymää ei ole kehitetty.

Järjestelmien metadatakenttien välille on määritelty vastaavuudet

Julkaisuarkisto (Dspace), vuosina 2007-2017 käytössä oli Doria.
Väitöskirjat, gradut, yliopiston laitosten julkaisuja

Metadata: Dublin.core.

Julkaisut ja PlanS

- Kaikkien koalition jäsenten tutkimusartikkelien tulee olla välittömästi avoimesti saatavana 1.1.2021 jälkeen.
 - Joko avoimen julkaisukanavan kautta JA/TAI
 - Rinnakkaistallenteena (julkaisuarkistot)
- Julkaisussa tulee käyttää standardia lisenssiä,
 - Suositus on CC BY (CC0, CC BY SA)
 - *CC BY NC ND-EI* täytä vaatimuksia (vrt. esim. Elsevier)
- PlanS sisältää 10 täsmennettyä periaatetta (kohta 2 koskee julkaisuarkistoja)

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Julkaisuarkistoja koskee suoraan periaate 2:

Koalitio määrittää laatuvaatimukset korkeatasoisille avoimen julkaisemisen lehdille, julkaisualustoille ja julkaisuarkistoille.

HUOM! PlanS vaatimukset koskevat tutkimusartikkeleita, eivät monografioita eivätkä esim. pro- gradu-tai muita opinnäytteitä.

- Käytännössä kyse on siis julkaisuarkistojen kohdalla lähinnä rinnakkaistallenteista (3. osapuolen aineistosta). Kaikissa julkaisuarkistoissa ei välttämättä ole tätä aineistoa.

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Pakolliset kriteerit julkaisuarkistoille

“Makrotason vaatimukset”

- Julkaisuarkiston tulee olla rekistöröity OpenDOAR-palveluun
- Julkaisuarkiston tulee tukea pysyviä tunnisteita (PID), kuten DOI, URN tai Handle. PlanS suosii DOI:ta
- Julkaisuarkiston tulee olla vakaasti saatavana (käytössä 99,7% ajasta)
- Arkiston ylläpidon yhteystiedot tulee olla näkyvissä (tieto mistä saa palvelua, vähintään sähköpostiosoite), yhteydenottoihin tulee vastata korkeintaan päivän viiveellä (response time of no more than one business day must be ensured)

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Pakolliset kriteerit

“Mikrotason vaatimukset” (julkaisutason kriteetit)

- Korkealuokkainen metadata saavutettavassa muodossa (tekninen/juridinen saavutettavuus)
 - Tieto sekä toimitetun että alkuperäisen julkaisun PID:stä arkistossa olevassa julkaisussa, tulee olla myös merkattuna julkaisuun (dokumenttiin).
 - Tieto OA-statuksesta arkistossa olevassa julkaisussa, tulee olla merkattuna myös julkaisussa (dokumentissa)
 - Tieto OA-lisenssistä, tulee olla merkattuna myös julkaisuun (dokumenttiin)
 - Metadatatassa tulee olla tieto cOAlition S-rahoittajasta (nimi ja rahoituspäätöksen tunnus)
- Juridinen saavutettavuus (CC 0- lisensointi tai public domain)

Plan S –pakolliset kriteerit taulukkona. Tätä voi käyttää esim. oman arkiston tilanteen arviointiin.

	Makrotason vaatimukset (palvelun/järjestelmän tarjonta)				Mikrotason vaatimukset (dokumentteja koskevat vaatimukset)				
					Metadata				
Kriteeri	On mukana DOAR-palvelussa	Pysyvät tunnisteet	Saatavana 99,7 & ajasta	Palvelun yhteystiedot näkyvissä (vastausaika n 1 vrk).	Juridisesti saavavana CC0-lisenssi	Sekä rinnakkaistalenteen että alkuperäisen PID metadatatassa ja julkaisussa	Tieto OA-statuksesta	Tieto lisenssistä	Tieto rahoittajasta
Tilanne	Kyllä	Kyllä (URN)	Kyllä	Kyllä	?	?	?	?	?
Huomio, kehittä-mistarve, toimenpide, selvitetävää		Käytössä arkistoissa URN, Plan S -suositus DOI, URN käy, ts. ei välttämättä vaadi toimenpiteitä.	Palvelu toimii vakaasti. Ei ole ollut pahoja katkoja.	On, toteutuu.	Tulee selvittää ? On mah. jo kunnossa?	Metadata-suosituksessa on tähän kenttiä dc.identifier.urn dc.relation.urn dc.relation.doi dc.relation.pid	Mikä kenttä metadata-suosituksessa? dc.rights.access level?	Metadata-suosituksessa dc.rights Rightsstatement-lausekkeet julkaisuarkistoon? Onko muita tapoja ilmaista lisenssiä?	Metadatasuosituksessa on tähän kenttä dc.relation.funder

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Suositellut kriteerit
 - Artikkelien toimitusjärjestelmä, joka tukee sekä yksittäistä- että massasyöttöä
 - Kokotekstit on tallennettu standardissa koneluettavassa formaatissa (kuten JATS-XML)
 - Tuki kirjoittajien (tutkijoiden), organisaatioiden pysyväle tunnisteelle (esim. ORCID)
 - Avoimesti saatavat sitaatiot (Initiative for Open Citations (I4OC))
 - Avoimet rajapinnat toisiin järjestelmiin
 - OpenAIRE yhteensopivuutta suositellaan
 - Tuki muille metadatatapalveluille kuten CrossRef, PubMed, Scopus.

Metadatatassa koettuja haasteita Turun yliopistossa

Rinnakkaistallenteen PID

- *“Tieto sekä toimitetun että alkuperäisen julkaisun PID:stä arkistossa olevassa julkaisussa, tulee olla myös merkattuna julkaisuun (dokumenttiin).”*
 - Alkuperäisen julkaisun DOI tallennetaan Converikseen
 - Kustantajan klausuulitallennuksen kautta menee nyt myös itse tiedostoon (tehdään käsin tällä hetkellä)
 - Tällä hetkellä ei ole käytössä rinnakkaistallenteelle omaa PID:tä (on puhuttu URN:ista
 - URN on tarkoitus generoida UTUCRIS→UTUPub-rajapinnassa, ts. URN on tarkoitus saada julkaisuarkistoon ja rajapinnan kautta myös Converikseen (takaisinkytkentä).
 - Mutta ei tule itse tiedostoon? Pitäisi tehdä käsin? Saisiko mahdolliseen automaattisesti genroituvaan kansilehteen?

OA-status

- *”Tieto OA-statuksesta arkistossa olevassa julkaisussa, tulee olla merkattuna myös julkaisussa (dokumentissa)”*

OA-status? Mitä tarkoittaa?

-GreenOA, mitä tietoja rinnakkaistallenteesta? Final draft, preprint (joka ei täytä PlanS-vaatimusta?)

-Hybridi

-GoldenOA (josta on olemassa vielä eri versioita, kuten timantti OA yms...)

-Nyt merkattu (syksy 2020) tieto ”avoin saatavuus”, ei ole sama asia. Koskee julkaisukanavaa. Tällä hetkellä ei ole vielä tietoa itse dokumentin avoimesta saatavuudesta

-Kustantajan klausuulin kautta tieto tallentuu nykyään myös itse dokumenttiin (tehdään käsin)

-Julkaisutiedonkeruu on täsmentämässä avoimuustiedon ilmoittamista. Tulee siis korjautumaan/muuttumaan.

OA-lisenssi

- *”Tieto OA-lisenssistä, tulee olla merkattuna myös julkaisuun (dokumenttiin)”*
 - Lisenssitietoa ei ole tallennettu tällä hetkellä metadataan omana kenttänä
 - Itse dokumenttiin tulee nykyään tallennettua kustantajan klausuulin lisäyksen yhteydessä (tapahtuu käsin).

Tieto cOAlitonS-rahoittajasta

- *Metadatassa tulee olla tieto cOAlition S-rahoittajasta (nimi ja rahoituspäätöksen tunnus)*
 - Tämä voi olla hankalin asia (?)
 - Ei tallennettu tietoa tällä hetkellä
 - Tieto on tekijällä (vai onko? siinä vaiheessa kun tallentaa/lähehtää tietoja?)
 - Esim. Suomen akatemia on jo parisenkymmentä vuotta edellyttänyt tietoa siitä, että tutkimus on saanut Akatemian rahoitusta, merkattavaksi itse julkaisuun (dokumenttiin). →Tiedon saa siis hakemalla julkaisusta (työlästä ?)
 - Onko tietoa esim. Kuitenkaan välttämättä rahoituspäätöksen numerosta kuitenkaan?

Muuta

Muuta haasteellista

- Välitön avoimuus
 - Ei embargoa, suuret kustantajat kuitenkin edellyttävät niitä (standardi tuntuu olevan 6kk tai 12kk)
- Lisenssit
 - Edellytys CC BY tai CC0-lisenssi, esim. Elsevier edellyttää rinnakkaistallenteelta rajoittavaa CC BY NC ND-lisenssiä.
- Koneluettavuus?
 - Mitä tämä tarkalleen konkreettisesti tarkoittaa?

Kehittäminen/mihin olisi hyvä saada ratkaisuja

- Tällä hetkellä TY:ssä ei ole vielä tallennettu kaikkea PlanS:n edellyttämää data-->lisäämme kenttiä Converikseen (aloitamme puuttuvan metadatan tallennuksen).
- Metadatan (ja myös kustantajan ehtojen) lisääminen itse rinnakkaistallennettavaan dokumenttiin käsin on työlästä
 - Ratkaisuna voisi toimia kansilehti joka tulee dokumentin yhteyteen.
 - Generoidaan Dspace:n (arkiston puolella) ?

**TURUN
YLIOPISTO**

Mikko Pennanen

Turun yliopiston kirjasto